

УДК 343.985

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ, УЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ, З ВИКОРИСТАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ

Воронін В.І.,
здобувач

Національна академія внутрішніх справ

У статті акцентується увага на тому, що розроблення окремих методик розслідування злочинів є напрямом розвитку криміналістичної методики. Обґрунтовується перспективність формування методики розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення, з використанням вибухових пристроїв.

Ключові слова: криміналістична методика, умисне вбивство, учинене на замовлення, з використанням вибухових пристроїв, формування методики, перспективний напрям.

В статье акцентируется внимание на том, что разработка отдельных методик расследования преступлений является направлением развития криминалистической методики. Обосновывается перспективность формирования методики расследования умышленных убийств, совершенных по заказу, с использованием взрывных устройств.

Ключевые слова: криминалистическая методика, умышленное убийство, совершенное по заказу, с использованием взрывных устройств, формирование методики, перспективное направление.

Voronin V.I. PERSPECTIVES OF THE METHODOLOGY OF INVESTIGATION OF DELIBERATE ASSASSINATION ATTEMPTS MADE USING AN EXPLOSIVE DEVICES

In this article, we focused on the fact that the formation of separate methods of investigation of crimes is the direction of development of forensic methodology. The prospect of forming a method of investigating deliberate assassinations made to order using explosive devices is substantiated. It is noted that before the forensic science there is an important scientific task dictated by the crime situation in Ukraine and the needs of the pre-trial investigation bodies, which consists in the construction of methods for investigating deliberate murders committed on orders with the use of explosive devices. The feature of the method of investigating this kind of deliberate murder is that it combines the specifics of the investigation of the simultaneous murders committed on orders and the killings committed using explosive devices. Moreover, as a sub-methodology, it is based on the provisions of such forensic methods of a higher level of generalization as a method of investigating murders and a methodology for investigating criminal explosions. So, in relation to the methodology of investigating deliberate killings committed on orders with the use of explosive devices, one can apply the assertions that the more narrow the range of crimes that are allocated as an object of forensic research, the more precise and valuable will be the scientific recommendations for their disclosure and the investigation. The creation of this investigative technique should be realized by identifying the peculiarities of the mechanism for committing such offenses and their influence on the formulation of forensic characteristics; the location of investigative situations that are characteristic of the initial and subsequent stages of the investigation, and the identification of the appropriate set of measures; identification of typical tactical operations and peculiarities of carrying out of separate investigative (search) actions during the investigation of deliberate assassinations made to order using explosive devices.

Key words: forensic technique, deliberate murder, commissioned using explosive devices, methodology, perspective direction.

Постановка проблеми. Одним із напрямів розвитку криміналістичної методики є формування окремих криміналістичних методик щодо категорій, видів, підвидів злочинів тощо [1, с. 41–42]. Така діяльність, як зазначає В. Журавель, має базуватися на потребах судово-слідчої практики, прогностичному баченні ймовірних шляхів розвитку та структурних змін злочинних проявів, міжнародному досвіді боротьби з ними [2, с. 42]. Тільки за таких умов створені криміналістичні методики будуть дієвими та практично адаптованими. Тому особливої актуальності набуває питання про перспективність формування нової окремої криміналістичної методики – методики розслідування умисних вбивств, скоєних на замовлення, з використанням вибухових пристроїв.

Аналіз останніх досліджень. Питання побудови нових і вдосконалення наявних

методик розслідування окремих видів (груп) злочинів неодноразово досліджували у своїх працях такі вчені, як: Р. Белкін, О. Васильєв, А. Волобуєв, В. Журавель, О. Колесниченко, В. Колмаков, В. Образцов, О. Пчеліна, М. Салтєвський, Р. Степанюк, В. Тищенко, В. Шиканов, А. Шмонін, Б. Щур, М. Яблоков та інші. Однак багато питань і дотепер залишаються невирішеними. Так, не сформована методика розслідування умисних убивств, скоєних на замовлення, з використанням вибухових пристроїв.

Метою статті є визначення перспективності формування окремої криміналістичної методики.

Виклад основного матеріалу. Основний закон України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і волю, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю [3]. Тому треба запобігати будь-яким зазіханням на

них, а в разі їх учинення – уповноважені органи та службові особи повинні їх припинити. Саме тому державою має бути вироблений визначений кримінально-правовий механізм, який захищає й охороняє життя та здоров'я людини від посягань, під загрозою суворого покарання [4, с. 303]. Також мають бути розроблені рекомендації щодо ефективного виявлення, розкриття та розслідування зазначених кримінальних правопорушень. Особливої уваги потребують методики розслідування вмісних убивств.

Зокрема, В. Поліщук і Р. Мельник констатували той факт, що радикальні соціально-економічні та політичні зміни, що відбуваються в нашій країні, супроводжуються якісними змінами злочинності. Остання все частіше набуває організованих форм, способи скоєння та приховування злочинів ускладнюються, збільшується кількість заздалегідь запланованих тяжких насильницьких злочинів. Водночас особливого суспільно-політичного резонансу набувають злочини, учинені шляхом вибухів. Особливістю таких злочинів, як зазначають науковці, є сполучення поранення або загибелі потерпілого зі значними матеріальними збитками, спричиненими руйнуванням будівель та об'єктів, що перебувають в зоні дії вибуху [5, с. 4]. Більше того, у зв'язку з веденням бойових дій на території України зросла не тільки кількість зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв і речовин, що перебувають у нелегальному обігу, а й чисельність злочинів, учинених з їх використанням. Зазначене доводить необхідність побудови нових і вдосконалення наявних методик розслідування злочинів окремого виду (групи).

Так, аналіз статистичних і аналітичних даних доводить, що останніми роками в нашій державі почастішали випадки вчинення умисних вбивств на замовлення, зокрема з використанням вибухових речовин. 2013 р. серед умисних убивств 0,12% учиняються на замовлення, 0,09% скоєно способом, небезпечним для життя багатьох осіб, з них 0,02% із використанням вибухових речовин; 2014 р. 0,11% убивств учиняються на замовлення, а 2,42% способом, небезпечним для життя багатьох осіб, 0,05% із них із використанням вибухових речовин; 2015 р. 0,13% убивств скоєно на замовлення, 4,39% – способом, небезпечним для життя багатьох осіб, з яких із використанням вибухових речовин – 0,02%; 2016 р. скоєно 0,22% на замовлення, 0,63% – способом, небезпечним для життя багатьох осіб, з яких 0,03% учинено з використанням вибухових речовин; у 2017 р. – 0,21% учиняються на замовлення, 0,7% – способом, небезпечним для життя багатьох осіб, з яких 0,02% скоєно з використанням вибухових речовин; у січні – жовтні 2018 р. на замовлення вчинено 0,16% убивств, 0,54% – способом, небезпечним для життя багатьох осіб [6–11].

У контексті вищезазначеного вбачається, що перед криміналістичною наукою поставило важливе наукове завдання, продиктоване криміногенною ситуацією в Україні та потребами органів досудового розслідування, яке полягає в побудові методики розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення,

з використанням вибухових пристроїв. Особливістю методики розслідування такого різновиду вмісних убивств є те, що вона водночас бере до уваги специфіку розслідування вбивств, учинених на замовлення, та вбивств, скоєних із використанням вибухових пристроїв. Як підвидова методика вона базується на положеннях таких криміналістичних методик вищого рівня узагальнення, як методика розслідування вбивств і методика розслідування кримінальних вибухів. Тому щодо такої методики розслідування можна зазначити, що чим вужче коло злочинів, що виділяються як об'єкт криміналістичного дослідження, тим більш точними та цінними будуть наукові рекомендації з їх розкриття та розслідування [12, с. 77].

З огляду на велику кількість відмінних ознак, а також продиктовану реаліями сьогодення потребу правоохоронних органів у методичних рекомендаціях стосовно особливостей виявлення, розслідування та розкриття умисних вбивств, скоєних на замовлення, з використанням вибухових пристроїв, зазначимо необхідність розроблення криміналістичною наукою окремої методики розслідування злочинів.

Наявні напрацювання з методики розслідування вбивств на замовлення та вбивств, учинених з використанням вибухових пристроїв і речовин, втрачають актуальність, оскільки механізм скоєння таких видів кримінальних правопорушень із плином часу видозмінюється, отже, узагальнені відомості про окремі його елементи у відповідній криміналістичній характеристиці потребують оновлення. Не дарма А. Волобуєв виокремив одним із напрямів удосконалення криміналістичних методик розслідування злочинів постійне відновлювання їхньої внутрішньої структури з урахуванням сучасності [13, с. 3]. О. Вольський уточнює, що динамічні процеси в суспільстві зумовлюють появу нових типів правопорушників, способів підготовки, вчинення та приховування злочинів, механізму слідоутворення тощо [14, с. 124].

Розроблення методики розслідування умисних вбивств, скоєних на замовлення, з використанням вибухових пристроїв, є перспективним напрямом досліджень у криміналістиці. Адже, як слушно зазначає Ю. Бойко, тільки методика здатна виробити найбільш ефективні комплексні рекомендації з розслідування окремих видів злочинів з урахуванням їхніх специфічних ознак, характерних для конкретного виду чи групи злочинів, незважаючи на хитрощі, до яких вдаються злочинці, на складні вихідні слідчі ситуації, в яких доводиться працювати слідчому під час розслідування злочину та які характерні для судового розгляду кримінальної справи. Виявлення подібних рис різних видів злочинів є основою предмета криміналістичної методики [12, с. 74].

У контексті вищезазначеного вбачається слушним твердження, висловлене В. Коноваловою й Я. Мишковим. На їхню думку, сучасний розвиток методики розслідування відображений у створенні так званих «мікрометодик», які утворюють схеми головних методів розслідування окремих видів злочинів.

До них насамперед належить методика розслідування вбивств залежно від способу вчинення та приховання вбивства, що визначає оптимальні шляхи розслідування. Аналіз окремих монографічних досліджень, пов'язаних із мікрометодиками, довів їхню наукову свіжість і глибину, а також практичну корисність [15, с. 36].

М. Костенко визначає місце методики розслідування вбивств на замовлення в загальній методиці розслідування вбивств, обґрунтовує необхідність створення відповідної мікрометодики. Зазначено, що вбивствам на замовлення властиві такі ознаки: нетрадиційність об'єкта зазіхання; наявність декількох суб'єктів злочину і зв'язків між ними; відсутність будь-якого зв'язку між виконавцем злочину і потерпілим; учинення вбивства на замовлення професійними виконавцями; відмінності в мотивах скоєння вбивства в замовника, посередника та виконавця; нові способи вчинення злочину, наприклад, застосування вибухових пристроїв; мінімальна слідова картина; специфічність розслідування цього виду злочинів (складність отримання вихідних даних, великий обсяг та екстремність проведення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, необхідність залучення потужної організаційно-технічної бази тощо) [16, с. 7–8]. Названі особливості механізму скоєння вбивств на замовлення повною мірою характеризують і особливості вчинення замовних убивств із використанням вибухових пристроїв. Ці особливості безпосередньо впливають на методику їх розслідування і на такий її елемент, як криміналістична характеристика. Остання, на думку науковця, є відкритим блоком криміналістичної методики розслідування злочинів, який може і повинен постійно наповнюватися новими відомостями, що відбивають результати криміналістичного аналізу злочинів, скоєних останніми роками.

Криміналістика як прикладна наука визначає теоретичні засади та надає практичні рекомендації стосовно найбільш раціональних методів кримінального провадження. Треба знати всі елементи злочинної діяльності, щоби правильно спланувати та спрогнозувати пербіг криміналістичної діяльності. У цьому допомагає така наукова категорія, як криміналістична характеристика злочинів. Остання є першим і невід'ємним структурним елементом будь-якої криміналістичної методики. Тому формування методики розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення, з використанням вибухових пристроїв, має розпочинатися з виявлення закономірностей механізму скоєння таких злочинів, їх об'єднання у відповідну криміналістичну характеристику. Тільки після цього можна виокремлювати тактичні завдання розслідування, типові слідчі версії, типові слідчі ситуації розслідування та відповідні алгоритми дій слідчого. Тобто розроблені криміналістичні рекомендації щодо розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення, з використанням вибухових пристроїв, повинні враховувати типовість поєднання взаємопов'язаних злочинних дій, їхніх наслідків, типові

слідчі ситуації кожного етапу досудового розслідування [17, с. 378–379].

Висновки. Отже, формування методики розслідування умисних вбивств, скоєних на замовлення, з використанням вибухових пристроїв, є перспективним напрямом розвитку криміналістичної методики. Така методика розслідування має розроблятися шляхом визначення особливостей механізму вчинення цих правопорушень, їхнього впливу на формування криміналістичної характеристики; виділення слідчих ситуацій, характерних для початкового та наступного етапів розслідування, визначення відповідних комплексів заходів; виокремлення типових тактичних операцій й особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення, з використанням вибухових пристроїв.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Щур Б. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик : монографія. Харків, 2010. 320 с.
2. Журавель В. Напрями вдосконалення криміналістичних методик розслідування злочинів. *Криміналістика у провідній злочинності* : тези доповідей науково-практичної конференції, Київ, 16 жовтня 2009 р. Київ, 2009. С. 42–45.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Саїнчин О. Особливості приватної методики розкриття убивств, скоєних із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв і вибухових речовин. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2003. №№ 3–4. С. 303–308.
5. Поліщук В., Мельник Р. Розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю : монографія. Київ, 2017. 174 с.
6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень – грудень 2013 р. *Сайт Генпрокуратури України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 20.10.2018).
7. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень – грудень 2014 р. *Сайт Генпрокуратури України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 20.10.2018).
8. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень – грудень 2015 р. *Сайт Генпрокуратури України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 20.10.2018).
9. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень–грудень 2016 р. *Сайт Генпрокуратури України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 20.10.2018).
10. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень – грудень 2017 р. *Сайт Генпрокуратури України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 20.10.2018).
11. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень–жовтень 2018 р. *Сайт Генпрокуратури України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 20.11.2018).
12. Бойко Ю. К вопросу о понятии частной межвидовой методики расследования преступлений и ее месте в системе методик расследования отдельных видов преступлений. *Вестник криминалистики*. 2010. Вып. 1 (33). С. 73–78.
13. Волобуев А. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2002. 42 с.
14. Вольський О. Криміналістична характеристика заволодіння чужим майном, шляхом зловживання службовою

особою своїм службовим становищем. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Правознавство. 2013. Вип. 660. С. 123–127.

15. Коновалова В., Мишков Я. Інновації в методиці розслідування злочинів. *Право та інновації*. 2016. № 2(14). С. 34–40.

16. Костенко М. Криміналістична характеристика вбивств на замовлення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2003. 21 с.

17. Шмонин А. Методология криминалистической методики : монография. Москва, 2010. 416 с.